

JISMONIY TARBIYA DARSLARIDA TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Abdullayev Zokir Nurmatovich

Urganch davlat universiteti "Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi"
kafedrası o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktablarda jismoniy tarbiya darslarini tashkil qilishda yangi zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish va ularning dars samaradorligini oshirishdagi ahamiyati to'g'risida ma'lumotlar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: jismoniy tarbiya, dars, pedagogik texnologiyalar, ta'lim, metodlar, loyihalashtirish, kompyuter texnologiyalari.

АННОТАЦИЯ

В данной статье изложена информация об использовании новых современных педагогических технологий в организации уроков физической культуры в школах и их значении для повышения эффективности уроков.

Ключевые слова: физкультура, урок, педагогические технологии, воспитание, методы, проектирование, компьютерные технологии.

ABSTRACT

This article describes information on the use of new modern pedagogical technologies in the organization of physical education classes in schools and their importance in increasing the effectiveness of the lesson.

Keywords: physical education, lesson, pedagogical technologies, education, methods, design, computer technologies.

Mavzuning dolzarbligi.

Mustaqil O'zbekiston Respublikasining dunyo taraqqiyoti darajasidagi istiqbolini ta'minlash iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy va ma'daniy sohalarida katta o'zgarishlar bo'lishi bilan bog'liq. Bunday o'zgarishlarda ishtirok etish insonlardan yuqori darajadagi umumiy va maxsus bilimlar, yuksak madaniyat, ma'naviyat va keng dunyoqarashni talab etadi. Ta'lim tizimini shu talablar asosida qayta qurish – jamiyatning kelajak avlod tarbiyasi sohasidagi ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

Ta'limga texnologik yondashuv pedagogik jarayonga faol ta'sir etuvchi va uning samaradorligini, bir butunligini va muvaffaqiyatini belgilab beruvchi omillardan

hisoblanadi. O'zbekiston ta'lim tizimining insonparvarlashuvi, demokratlashuvi va yangi texnologiyalarning kiritilishi fanlar oldiga ta'limning mazmuni, tuzilishi, rivojlanish darajasi, imkoniyatlari va texnologiyasini aniqlashdek murakkab vazifalarni qo'ydi.

Hozirgi davrda o'qituvchilarning yuqori kasbiy tayyorgarlikka, pedagogik mahoratga, yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlariga, mafkura borasida chuqur bilimlarga ega bo'lishi, ta'lim-tarbiya ishlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv usullardan samarali foydalanishi davr talabi hisoblanadi.

Yosh avlodni har tomonlama yetuk, bilimli, yuksak ma'naviyatli, barkamol, vatanparvar shaxslar bo'lib yetishishini ta'minlash yo'lida amalga oshirilayotgan ulkan bunyodkorlik ishlarining eng asosiy bo'g'ini sifatida pedagog xodimlarning yuqori ilmiy, metodik bilimlarga hamda amaliy ishlash bo'yicha yuksak mahoratga ega bo'lishlarini ta'minlash yuzasidan chora-tadbirlarni amalga oshirish hisoblanadi.

Hozirda har bir maktabda ta'lim-tarbiya samaradorligini oshirish jiddiy vazifa bo'lib turibdi. Buning uchun har bir o'qituvchi o'z fanini o'qitishning eng samarali zamonaviy pedagogik texnologiyalarini puxta bilishi va bu sohadagi yangiliklarni uzluksiz o'rganib borishi orqali o'z kasbiy mahoratini muntazam oshirib borishi talab qilinadi. Ta'lim-tarbiya jarayoni sifati va samaradorligini oshirish kelgusi taraqqiyotimizning asosi ekanligi ma'lum.

Tadqiqotning o'rganilganlik darajasi.

Abu Ali ibn Sinoning jahon fani oldidagi xizmati shundan iboratki o'tgan davrdagi ilmiy fikr yutuqlarini dastavval tibbiyot sohasidagi yutuqlarni umumlashtirib qolmay, o'rta asrlar fanini yanada rivojlantiradi. "Kitob ul Qonun fit tibb" ya'ni "Tib ilmlari qonuni" degan klassik asari uning shuxratini butun dunyoga taratdi. Dunyo olimlari orasida birinchi marta jismoniy mashqlarni ta'riflab bergan va o'ziga xos tarzda klassifikatsiya qilgan (sistemaga solgan) mashhur olim Abu Ali ibn Sinoning xizmatlari ayniqsa katta. Maktab yoshdagi bolalar jismoniy tarbiyasini ilmiy asoslab bergan rus olimi anatom, biolog, pedagog, jamoat arbobi Pyotr Fransevich Lesgaft (1837-1909) hisoblanadi. YE.N. Medinskiy so'zi bilan aytganda P.F. Lesgaft o'zining jismoniy ma'lumot nazariyasini yaratish bilan birga oila tarbiyasining nazariyasi bilan o'z ishini yakunladi. ingliz olimi, filosofi Jan Lokni (1632-1704) o'z davrida ma'lum bo'lgan fransuz olimi Jan Jak Russo (1712-1778) shvedsariyalik olim pedagog demokrat Iogan Genrix Pestolotsiy (1746-1827) asarlari kata rol o'ynadi. J.J. Russo va I.G. Pestolotsiy larni pedagogik ta'siri asosida XVIII asrda Germaniyada yangi tipdagi maktab ochiladi. Bu maktablar filantroplar burjuaziya odamsevarlari maktabi nomini oladi. Bu maktablarda ko'proq o'rin jismoniy tarbiyaga berilgan edi. Jismoniy tarbiya bo'yicha ma'lum bo'lgan mutaxassislar G.Fit (1763-1836), G.I. Guts-Muts (1759-1839) filotropida seki nasta keng ma'lum bo'lgan nemis

gimnastikasi Fridrix Lyudovik Yan asos solgan (1778-1852) va uning tarafdorlari gimnastikani maktabdagi boshqa umumta'lim fanlarining eng zaruriy fanlaridir deb, darsning tashkil etishning xilma-xil metodlari V.V. Belinovich, K.X. Grantin, N.A. Lupandina, Z.I. Kuznetsova, V.G. Yakovleva, K.D. Novikov, L.P. Matveyev va boshqa olimlar tomonidan ochib berilgan. Keyingi yillarda jahon pedagogik ilmiy-tadqiqot ishlarida ta'lim texnologiyasiga qiziqish yaqqol ko'zga tashlanadi.

Pedagogik texnologiya, uning ta'lim jarayonida qo'llanilishi, yo'l va usullari haqida rus pedagoglari A.A.Andreyev, V.P.Bespalko, M.T.Gromkova, M.V.Klarin, Mila Noviklar, amerikalik pedagog Bob Kizlik, o'zbekistonlik olimlar B.R.Adizov, B.L.Farberman, N.Saidahmedov, M.Ochilov, M.H.Mahmudov, S.Ziyamuxamedova, B. Ziyamuxamedov, O.Tolipovlarning ishlarida bayon etilgan.

Tadqiqot maqsadi

Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalarni joriy etishning yo'l va usullarini ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti

Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalarni joriy etish jarayoni.

Tadqiqot predmeti

Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalarni joriy etishning mazmuni, shakli va usullari.

Tadqiqotning o'tkazilishi

Tadqiqotda jismoniy tarbiya darslari o'rganilib tahlil qilindi. 2021-2022 o'quv yilida Bog'ot tumani maktablarida 30-40 dan ortiq jismoniy tarbiya dars mashg'ulotlari tekshirib ko'rildi va o'rganildi. Jismoniy tarbiya dars jarayonida pedagogik texnologiyadan foydalanishning samaradorligi aniqlandi. Jismoniy tarbiya o'qituvchilari bilan dars samaradorligini oshirishda yangi pedagogik texnologiyalar bo'yicha suhbatlar o'tkazildi.

Pedagogik adabiyotlarni o'rganish va tahlil etish pedagogik texnologiyaning muhim xususiyatlari, belgilari qatorida quyidagilarni ko'rsatishga imkon beradi:

- ta'lim jarayonini oldindan loyihalash va sinfda o'quvchilar bilan qayta ishlab chiqish;
- tizimli yondashuv asosida talabning o'quv-biluv faoliyatini tavsiflaydigan ta'lim jarayoni loyihasini tuzish;
- ta'lim maqsadi real, aniq diagnostik bo'lishi va o'quvchining bilim o'zlashtirish sifatini obyektiv baholash;
- ta'lim jarayonining tuzilishi va mazmuni yaxlitligi, o'zaro bog'liq va bir-biriga o'zaro ta'sir ko'rsata olishi;
- ta'lim shakllarini optimallashtirish (qulaylashtirish);

- ta'lim jarayonida texnik vositalar va inson salohiyatining o'zaro ta'sirini hisobga olish;
- o'quvchilarning kuzatiladigan, aniqlanadigan harakatlari sifatida ta'lim maqsadlarini ko'zlagan etalon asosida oydinlashtirish;
- talabaning faolligiga tayanib o'qitish;
- bilimlarni o'zlashtirish jarayonida yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlab, tuzatib borish;
- shakllantiruvchi va jamlovchi baholar;
- belgilangan mezonlarga binoan test topshiriqlarini bajarish;
- ta'limning rejalashtirilgan natijasiga erishish kafolatlanganligi;
- ta'lim samaradorligining yuqoriligi.

Yuqorida aytganimizdek, ta'lim oldiga qo'yiladigan talablar nihoyatda ulkan. Ta'lim jarayoniga ilg'or zamonaviy texnologiyalarni qo'llamasdan turib bu talablarni bajarish amri mahol. Biz jismoniy tarbiya darslarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish darajasini o'rganish uchun bir guruh jismoniy tarbiya o'qituvchilariga (jami 20 o'qituvchi qatnashdi) quyidagi savollar bilan murojaat qildik: Ta'limning zamonaviy texnologiyalari deganda nimani tushunasiz?

1. Siz o'z darslaringizda ta'limning zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanasizmi?

2. An'anaviy ta'lim bilan pedagogik texnologiyalar asosida o'tadigan darslar o'rtasidagi farqini ayting.

3. Interaktiv metodlarni qanday tushunasiz? - Misollar keltiring.

4. Zamonaviy ta'lim metodlarini bilasizmi va uni amalda joriy qilasizmi?

Javoblarni quyidagi mezonlar asosida baholadik:

1. Zamonaviy texnologiyalarni yaxshi tushungan, o'z darslarida qo'llayotgan, uning an'anaviy ta'limdan yaxshi farqlay biladigan va interaktiv metodlarni bilgan bo'lsa "juda yaxshi";

2. Zamonaviy texnologiyalar haqida tushunchaga ega, undan o'z tajribasida foydalanayotgan va uning an'anaviy ta'limdan farqini bilgan va interaktiv metodlardan ba'zilarini biladigan bo'lsa "yaxshi";

3. Zamonaviy texnologiyalarni tushunadi, lekin undan ba'zan foydalanadi interaktiv metodlarni yaxshi bilmaydigan bo'lsa "o'rta".

4. Zamonaviy texnologiyalarni bilmaydi va undan foydalanmadi, ba'zan interaktiv metodlardan foydalanadi "yomon".

5. Ta'limning an'anaviy metodlarini afzal deb biladi va umuman zamonaviy texnologiyalarga qiziqmaydi "juda yomon".

Javoblar tahlili quyidagi jadvalda ko'rsatilgan:

1-jadval.

Jismoniy tarbiya o'qituvchilarining ta'limning zamonaviy texnologiyalaridan foydalanish darajasi: (So'ralganlarga nisbatan % hisobida)

№	Juda yaxshi	Yaxshi	O'rta	Yomon	Juda yomon
1	3	2	8	4	3
2	3	1	4	7	5
3	2	3	6	7	2
4	1	4	5	5	5

Jadval tahlili shuni ko'rsatadiki biz tadqiqot olib borgan maktablarning ko'pchiligida zamonaviy texnologiyalar asosida ta'lim jarayonini tashkil etish sust kechmoqda. Zamonaviy texnologiyalar deganda ko'pchilik maktabda kompyuterlarning yo'qligidan shikoyat qiladilar. Shu bilan ta'limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanmayotganlari oqlamoqchi bo'ladilar. Vaholanki, ta'limda pedagogik texnologiyalardan foydalanishning 2 xil usuli bor.

Birinchisi kompyuter texnologiyalarisiz, darslarni loyihalashtirib kafolatlangan natijaga erishish bo'lsa;

Ikkinchisi, kompyuterlar yordamida darslarni tashkil etish.

Demak kompyuterlarsiz ham zamonaviy texnologiyalardan foydalanib darslarni tashkil etish mumkin. Darsning xarakterli tomonlari, uning jismoniy tarbiyaning boshqa shakllaridan farqlanishi quyidagilardan iborat. Aniq ifodalangan, didaktik yo'lantirilganligi, ta'lim vazifasining hal etilishi bilan shartlanganligi. Predmetni o'rgatish va o'quvchilarni tarbiyalashga yo'naltirilgan o'qituvchining rahbarlik roli. O'quvchilar faoliyatini va yuk me'yorlarini qat'iy o'rganish va belgilash. Shug'ullanuvchilarning doimiyligi va ularning yoshining bir xilligi. Bunday o'rgatish jarayoni tashkil etish zamonaviy jismoniy tarbiya darsiga ma'lum talablarni qo'yadi.

1.O'qituvchi har bir darsni yuqori darajadagi g'oya bilan ta'minlanishi shart. Shuning uchun zamonaviy darsni kompleks vazifalar bilan rejalashtirish zarur. Vazifalar aniqlashtirilgan va differentsiallashgan bo'lishi kerak. Bular alohida psixik va o'quvchilar rivojlanishining jismoniy xususiyatlari bilimlari asosida olib borilmog'i zarur.

2.Har bir dars avvalgi va keyin o'tiladigan darslar bilan chambarchas bog'langan bo'lib, dars tizimini tashkil etishi kerak. O'qituvchilar yangi materialni o'rganishda oldin o'tilgan materialni qaytalash va mustaxkamlash hamda keyingi materialni o'zlashtirib olishga tayyorlash kerak. Bunday sistemalar o'quv vazifalarni hal etilishini ketma-ketligini ta'minlaydi.

3. Zamonaviy dars o'quvchilar faoliyatini yaxshi mustaqil tashkil etilganligi bilan farqlanadi. O'qituvchi ularni o'quv ishlarini bilim malakalar bilan ketma-ket

qurollantiradi, mustaqil bilish va o'z-o'zini nazorat qilish, xarakat madaniyatini shakllanishga erishish, shular bilan birga muntazam jismoniy mashqlar mashg'ulotiga talabni tarbiyalab beradi.

4. Bular hammasi rangli ish intizomi asosida amalga oshiriladi. O'qituvchi foydalanadigan, shug'ullanuvchilar faoliyatini tashkil etilishini har xilligi, manbalar, metodlar va usullar zamonaviy dars ko'rsatmaliligi hisoblanadi. Mashg'ulotlarni hech qachon bir xil shablonda tashkil etmaslik kerak.

5. Har bir darsni butun davomida hamma o'quvchilarni xarakat faoliyatiga eng qulay ravishda erishishlik samaradorlik sharti hisoblanadi.

6. O'qituvchi har bir darsda, bilimlarni nazorat qilish tizimi, o'quvchilar bilim va malakalarini, darsni har bir qismida belgilashi, o'rgatish jarayoni yakunida baholash va jismoniy sifatini rivojlantirishini mavjudligig ta'minlash zarur.

7. Darsni o'tish shartiga ko'p talablar qo'yiladi: o'quv-material, gigiyenik, estetik, iroda-psixologik va boshqalar. Zikir etilgan talabalar jismoniy tarbiyani umumiy va metodik prinsiplaridan kelib chiqadi va hamma sinflarda dars o'tilganda majburiy hisoblanadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, mustaqil davlatimizning taraqqiyoti ta'limning barcha sohalaridagi kabi jismoniy tarbiya sohasida ham katta islohotlarni talab qiladi. Raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash jamiyatning muhim ehtiyojini qondirishning eng zarur shartidir. Jamiyatning yuqori malakali raqobatbardosh kadrlarga bo'lgan ehtiyojini qondirish uchun boshlang'ich sinfdan boshlab tinimsiz izlanish, ta'limning yangi samarali usullarini qidirish va kashf qilish zarur. Bizning tadqiqotlarimiz asosida turgan konsepsiya ham boshlang'ich ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyani qo'llagan holda o'quvchilarning o'qish motivini o'stirish va ularning fanni o'zlashtirishga qiziqish va ehtiyojini tarbiyalashdir. Motivning mavjudligi shaxsning o'quv faoliyatga erkin kirishuvi, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida erkin muloqotning shakllanishi va tez til topa bilishini ta'minlashga yordam beradi. Biz tadqiqotimiz davomida quyidagilarni o'rgandik:

1. Jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyani qo'llashga oid o'qituvchilarining ilg'or tajribalarini;

2. Ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyani qo'llashga oid tajribalar juda kam ekanligiga ishonch hosil qildik. Olib borgan tadqiqotlarimiz ishimiz farazining to'g'riligini isbotladi. Ya'ni jismoniy tarbiya darslarida pedagogik texnologiyalar joriy etilishi, o'qish motivlarini har tomonlama rivojlantirilishi, pedagogik texnologiyaning mohiyatini anglatishga erishilishi, unga doir bilim, ko'nikma va malakalar chuqur egallanilishi va ular ta'lim amaliyotida muvaffaqiyatli qo'llanilishi jismoniy tarbiya darslari jarayonida yuqori samaradorlikka erishishni ta'minlaydi.

Tadqiqotimiz davomida jismoniy tarbiya darslarini takomillashtirishning yangi shakl va usullaridan foydalandik. Tadqiqotimiz natijasida quyidagi xulosaga keldik: Hozirgi davrda ta'limning eng muhim vazifalaridan biri pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilishdir.

1. Jismoniy tarbiya darslari jarayonida o'qish motivlarini har tomonlama o'stirishga e'tibor qaratilsa o'quvchilarning bilim o'zlashtirish jarayonlari samarali bo'ladi.

2. Jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirish zarur. Bu tizim o'quvchi – o'qituvchi hamkorligi asosida o'quvchilarning erkin fikrlashiga yo'l ochib berishga qaravilmog'i lozim.

3. Jismoniy tarbiya darslari jarayonida modulli o'qish usulidan foydalanilsa o'quvchilarning erkin, mustaqil fikrlashiga keng yo'l ochiladi.

4. Jismoniy tarbiya darslarida biz yuqorida tavsiya etgan ish tizimidan foydalansa kutilgan samaraga erishish mumkin, deb hisoblaymiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Kerimov F.A. "Sport sohasidagi ilmiy tadqiqotlar". T.: Zar qalam, 2004.
2. K.D. Yarashev «Jismoniy tarbiya va sportni boshqarish» Abu ali ibn Sino nashriyoti. 2002 yil.
3. A. Yaqubov "Jismoniy madaniyatni o'qitish texnologiyalari va loyihalashtirish". O'quv qo'llanma. Xiva. 2023 yil.
4. D Karimov, K Japakova, F Xajiyev "Yuqori malakali futbolchilarni tayyorlashni rejalashtirish". Maqola. Science and innovation in the education system. 2023 yil.
5. Karimov Doniyor, Matnazarov O'ktam "The body of football players reacts to climate conditions". Tezis. Polish science journal. 2020 yil.
6. D.K. Karimov "Organizational and pedagogical conditions for the effective implementation of complex-combined methods of lessons in health physical culture". Ilmiy maqola. American Journal of social and humanitarian research. 2022 yil.